

R O Z S U D O K

V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky JUDr. Evy Sakálovej a sudcov JUDr. Rudolfa Čirča a JUDr. Ivana Machyniaka v právnej veci žalobkýň **1/ Z. K.**, bývajúcej vo F., **2/ maloletej S. K., nar. X.**, bývajúcej u žalobkyne 1/ a **3/ maloletej M. K., nar. X.**, bývajúcej u žalobkyne 1/, žalobkyne 2/ a 3/ zastúpené zákonnou zástupkyňou žalobkyňou 1/, žalobkyne 1/ až 3/ v dovolacom konaní zastúpené JUDr. P. K., advokátom v K., proti žalovaným **1/ Ing. J. O. – I.** so sídlom v K., a **2/ Sociálnej poisťovni** so sídlom v Bratislave, ul. 29. augusta č. 8, vo veci pobočky v Košiciach, Festivalové nám. č. 1, **o náhradu škody zo smrteľného pracovného úrazu s príslušenstvom**, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp.zn. 20 C 85/2004, o dovolaní žalobkýň 1/ až 3/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 15. februára 2007 sp.zn. 5 Co 245/2006 rozhodol

t a k t o :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Okresného súdu Košice II zo 7. apríla 2006 č.k. 20 C 85/2004-165 vo výroku, ktorým bola žaloba žalobkýň 1/ až 3/ o nároku na jednorazové odškodnenie voči žalovanej 2/ zamietnutá a rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 15. februára 2007 sp.zn. 5 Co 245/2006 v potvrdzujúcom výroku o tomto nároku **z r u š u j e** a konanie v tejto časti **z a s t a v u j e**.

Po právoplatnosti rozsudku postupuje vec v tejto časti Sociálnej poisťovni so sídlom v Bratislave, ul. 29. augusta č. 8.

V ostatnej časti dovolanie žalobkýň 1/ až 3/ **z a m i e t a**.

Účastníkom náhradu trov dovolacieho konania nepriznáva.

O d ô v o d n e n i e

Žalobkyne 1/ až 3/ sa žalobou podanou na Okresnom súde Košice II 21. apríla 2004 domáhali, aby súd zaviazal oboch žalovaných, platiť každej zo žalobkýň 1/ až 3/ od 17. októbra 2003 do budúca náhradu nákladov na výživu každej vo výške 5 000,-- Sk mesačne k rukám žalobkyne 1/. Zároveň uplatnili aj nárok na jednorazovú náhradu škody vo výške 500 000,-- Sk pre každú žalobkyňu podľa § 208 Zákonníka práce a nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch v súvislosti s následkami zásahu do ich osobnosti, za ktorý zodpovedá žalovaný 1/ vo výške 500 000,-- Sk pre každú žalovanú podľa § 11 – § 13 Občianskeho zákonníka v spojení s § 1 ods. 2 Zákonníka práce. Dôvodnosť nároku odôvodnili skutočnosťou, že žalovaný 1/ ako zamestnávateľ nebohého M. K. (manžel žalobkyne 1/ a otec žalobkýň 2/ a 3/) zodpovedá za škodu, ktorá vznikla X. pri jeho smrteľnom úraze. Podaním z 5. decembra 2005 žalobkyne 1/ až 3/ vzali žalobu späť v časti o určenie povinnosti žalovaných 1/, 2/ platiť im od 17. októbra 2003 do budúca náhradu nákladov na výživu každej po 5 000,-- Sk mesačne, čiastočne späť z dôvodu, že žalovaná 2/ medzičasom im priznala rentu, ktorá v plnom rozsahu kryje v tejto časti uplatnený nárok.

Okresný súd Košice II medzitýmnym rozsudkom zo 7. apríla 2006 č.k. 20 C 85/2004-165 rozhodol tak, že nároky na priznanie náhrady nemajetkovej ujmy a jednorazové odškodnenia žalobkyniam 1/, 2/ a 3/ za pracovný úraz uplatňovaný žalobkyňami 1/, 2/ a 3/ voči žalovanému 1/ sú čo do základu opodstatnené. Žalobu voči žalovanej 2/ v plnom rozsahu zamietol. Rozhodol, že o výške nárokov s príslušenstvom bude rozhodnuté v konečnom rozsudku. Žalovanému 2/ náhradu trov konania nepriznal. Mal za preukázané, že X. došlo k smrteľnému pracovnému úrazu nebohého M. K., za ktorý v zmysle § 195 Zákonníka práce ako zamestnávateľ zodpovedá žalovaný 1/. Ide o objektívnu zodpovednosť žalovaného 1/ ako zamestnávateľa za škodu podľa § 195 Zákonníka práce s poukazom na § 192 ods. 2 Zákonníka práce, podľa ktorého žalovaný 1/ zodpovedá aj za škodu, ktorú svojím protiprávnym konaním spôsobil iný zamestnanec konajúci v jeho mene. Ďalej poukázal na § 259 ods. 1 zák.č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení, aj o nárokoch na náhradu škody spôsobenú pracovným úrazom, ktoré sa uspokojili z garančného fondu, ktoré vznikli pred 1. januárom 2004, o ktorých nebolo do tohto dňa právoplatne rozhodnuté, teda aj o náhradu

škody spôsobenej pracovným úrazom za obdobie pred 1. januárom 2004, sa rozhodne podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003. Týmto predpisom, ktorý do 31. decembra 2003 upravoval konanie Sociálnej poisťovne bol zákon č. 274/1994 Z.z. o Sociálnej poisťovni (ďalej len zák.č. 274/1994 Z.z.). Súd prvého stupňa dospel k záveru, že sú splnené podmienky na rozhodnutie medzitýmym rozsudkom (§ 152 ods. 2 O.s.p.) iba o základe nároku žalobkýň, pričom o oprávnenosti výšky uplatnených nárokov rozhodne v konečnom rozhodnutí vo veci samej. Právne uzavrel, že žalobkyne voči žalovanej 2/ nemajú titulom uplatnených nárokov priamy nárok, preto žalobu voči nej v plnom rozsahu ako nedôvodnú zamietol. K tomuto právnomu záveru dospel súd prvého stupňa vychádzajúc z ust. § 44a zák.č. 274/1994 Z.z. platného do 1. januára 2004, ktorý ustanovuje, že zamestnávateľ má právo, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa zaň hradila preukázané nároky na náhradu škody na zdraví spôsobenej pracovným úrazom, ku ktorému došlo počas trvania poistenia zodpovednosti za škodu a za chorobu z povolania, ktorá bola prvý raz preukázaná počas trvania poistenia zodpovednosti za škodu. Aplikujúc príslušné ust. § 44a zák.č. 274/1994 Z.z. podľa právneho názoru súdu prvého stupňa nevznikol priamo žalobkyniam vo vzťahu voči žalovanej 2/ nárok na uplatnené plnenia v súvislosti s predmetným pracovným úrazom. Podľa označeného zákonného ustanovenia tu vznikol iba nárok žalovaného 1/, aby žalovaná 2/ titulom zákonného poistenia zodpovednosti zamestnávateľa za škodu vzniknutú pri pracovných úrazoch za neho žalobkyniam hradila vzniknuté nároky.

Krajský súd v Košiciach na odvolanie žalobkýň proti výroku rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým bola žaloba voči žalovanej 2/ zamietnutá, rozsudkom z 15. februára 2007 sp.zn. 5 Co 245/2006 odvolaním napadnutý výrok rozsudku súdu prvého stupňa potvrdil ako aj vo výroku o nepriznaní náhrady trov konania žalovanej 2/. Stotožnil sa s právnym názorom súdu prvého stupňa, že žalobkyniam na základe zákonného ustanovenia § 44a zák. č. 274/1994 Z.z. nevznikol vo vzťahu voči žalovanej 2/ nárok na uplatnené plnenia v súvislosti s predmetným smrteľným pracovným úrazom. Ustanovenie § 44a zák. č. 274/1994 Z.z. platného do 1. januára 2004 výslovne v ods. 2 ustanovuje, že zamestnávateľ má právo, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa zaň hradila preukázané nároky na náhradu škody na zdraví spôsobenej pracovným úrazom, ku ktorému došlo počas trvania poistenia zodpovednosti za škodu. Poukázal na to, že z gramatického a logického výkladu ustanovení § 44a a § 44b zák.č. 274/1994 Z.z. vyplýva, že ide o úpravu nároku poisteného zamestnávateľa vo vzťahu k Sociálnej poisťovni. Poškodenému však žiadne práva vo vzťahu

k Sociálnej poisťovni a naopak Sociálnej poisťovni vo vzťahu k poškodenému žiadne povinnosti neukladá.

Odvolačný súd vychádzajúc z § 238 ods. 3 O.s.p. vyslovil, že dovolanie proti tomuto rozsudku je prípustné, lebo došiel k záveru, že ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu a to v otázke právneho posúdenia, či je Sociálna poisťovňa podľa § 44a a § 44b zák.č. 274/1994 Z.z. vecne, pasívne legitimovaná, či môže byť v konaní o náhradu škody spoločne a nerozdielne zaviazaná zaplatiť poškodenému škodu spolu so žalovaným 1/ ako zamestnávateľom, lebo i keď zák.č. 274/1994 Z.z. účinnosťou zák.č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení od 1. januára 2004 stratil účinnosť, konania o nárokoch na náhradu škody spôsobenej pracovným úrazom alebo chorobou z povolania, ktoré vznikli pred 1. januárom 2004 sa posudzujú podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003 s odchýlkami v zák.č. 461/2003 Z.z. ustanovenými. Odvolačný súd zároveň pripustil dovolanie aj pre posúdenie právnej otázky, či žalovaný 1/ má právo, aby Sociálna poisťovňa za neho uhradila aj priznanú náhradu nemajetkovej ujmy. Odvolačný súd sa stotožnil s právnym názorom súdu prvého stupňa, že spôsobenie úmrtia člena rodiny je neoprávneným zásahom do súkromia členov rodiny. Primeraným zadosťučinením je v danej veci i náhrada nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktorú je povinný uhradiť zamestnávateľ. Dodal, že nemožno stotožňovať nemajetkovú ujmu zmiernenú peňažným zadosťučinením s náhradou škody zo smrteľného pracovného úrazu.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali dovolanie žalobkyne, ktoré žiadali rozsudok odvolacieho súdu zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie. Ako dovolací dôvod uvádzali nesprávne právne posúdenie veci (§ 241 ods. 2 písm.c/ O.s.p.). Poukázali na to, že pokiaľ § 44a ods. 2 zák.č. 274/1994 Z.z. zakladá právo zamestnávateľa, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa zaň hradila preukázané nároky na náhradu škody na zdraví spôsobenej pracovným úrazom, neznamená to, že je vylúčené, aby si poškodení, resp. pozostalí uplatňovali právo na plnenie priamo proti Sociálnej poisťovni. Toto ustanovenie vo vzťahu k zamestnávateľovi ustanovuje iba to, že takéto právo má zamestnávateľ, ale nevylučuje priame uplatnenie nároku poškodeným, čomu nasvedčuje aj citácia § 44b ods. 1 zák.č. 274/1994 Z.z. Mali za to, že správne právne posúdenie veci musí zodpovedať princípu, že poškodený má nepochybne právo na plnenie tak voči škodcovi ako aj voči Sociálnej poisťovni, hoci plnenie môže dostať iba raz. Proti každému z nich má poškodený nárok z iného právneho dôvodu – proti škodcovi sa jedná o nárok z povinnosti

zamestnávateľa odškodniť pracovný úraz a proti Sociálnej poisťovni sa jedná o osobitné právo na plnenie zo zákonného poistenia zodpovednosti za škodu spôsobenú škodcom, ale vždy sa jedná o dva záväzky týkajúce sa iba jediného (toho istého) dlhu. Vyčítali odvolaciemu súdu, že nesprávne právne posúdili aj druhú nastolenú dovolaciu otázku, keď podľa ich názoru niet rozumného dôvodu, aby oba nároky – na náhradu škody v užšom slova zmysle a na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch, ktoré sledujú rovnaký cieľ – satisfakciu následkov smrteľného pracovného úrazu, mali oddelený a odlišný právny režim.

Žalovaný 1/ sa na dovolanie písomne nevyjadril.

Žalovaná 2/ navrhla dovolanie ako nedôvodné zamietnuť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníčky konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) proti rozhodnutiu, v ktorom odvolací súd vyslovil prípustnosť dovolania (§ 238 ods. 3 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok v rozsahu podľa § 242 ods. 1 O.s.p. bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie je čiastočne dôvodné.

Dovoláním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa (§ 236 ods. 1 O.s.p.).

Občiansky súdny poriadok upravuje prípustnosť dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu v ustanoveniach § 237 a § 238.

Dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu je v prvom rade prípustné (a súčasne dôvodné) vtedy, ak je konanie postihnuté vadami taxatívne uvedenými v § 237 O.s.p. K týmto vadám prihliada dovolací súd z úradnej povinnosti (§ 242 ods. 1 veta druhá O.s.p.). Podľa názoru dovolacieho súdu v prejednáwanej veci je daná existencia takejto vady a to vada vyplývajúca z ustanovenia § 237 písm.a/ O.s.p.

Podľa § 237 písm.a/ O.s.p. dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov.

V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávnych, pracovných, rodinných, obchodných a hospodárskych vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány (§ 7 ods. 1 O.s.p.).

V občianskom súdnom konaní súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány (§ 7 ods. 2 O.s.p. v znení účinnom do 15. októbra 2008).

Iné veci prejednávajú a rozhodujú súdy v občianskom súdnom konaní, len ak to ustanovuje zákon (§ 7 ods. 3 O.s.p.).

Citované ustanovenie § 7 ods. 1 až 3 O.s.p. určuje právomoc súdov v občianskom súdnom konaní, t.j. právomoc občianskoprávnych súdov. V odstavci 1 tohto ustanovenia sa právomoc občianskoprávnych súdov určuje vymedzením právnych vzťahov, o ktorých konajú a rozhodujú súdy. Sú to vzťahy občianskoprávne, pracovné, rodinné, obchodné a hospodárske. Pri skúmaní takto určenej právomoci rozhoduje obsah právneho vzťahu, t.j. práva a povinnosti, a nie iba jeho úprava konkrétnym právnym odvetvím hmotného práva.

Právomoc súdov je základnou procesnou podmienkou, ktorej splnenie súd skúma z úradnej povinnosti v každom štádiu konania a na každom stupni (§ 103 O.s.p.). Jej nedostatok je neodstrániteľný a vedie k zastaveniu konania (§ 104 ods. 1 O.s.p.).

V prejednávanej veci je (okrem iného) predmetom konania jednorazové odškodnenie žalobkyni a to manželky a nezaopatrených detí poškodeného, ktorý zomrel v dôsledku pracovného úrazu. Žaloba na uspokojenie tohto nároku bola podaná 21. apríla 2004.

Dňom 1. januára 2004 nadobudol účinnosť zák.č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení (ďalej len zák.č. 461/2003 Z.z.), ktorý zrušil dovtedy platnú právnu úpravu zákonného poistenia zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze alebo chorobe z povolania, t.j. zák.č. 274/1994 Z.z., podľa ktorého (§ 44a ods. 2 a § 44b ods. 2) mal zamestnávateľ právo, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa za neho hradila preukázané nároky na náhradu škody na zdraví spôsobenej pracovným úrazom alebo

chorobou z povolania alebo aby mu uhradila ním nahradenú škodu. Zákonom č. 461/2003 Z.z. zákonné poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania bolo nahradené úrazovým poistením. Nárok na jednorazové odškodnenie pozostalým v zmysle § 204 ods. 1 písm.d/ a § 208 zák.č. 311/2001 Z.z. (Zákonník práce) v znení do 31. decembra 2003, vyplývajúci z pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú smrteľným pracovným úrazom, sa od 1. januára 2004 zmenil na nárok z právneho vzťahu úrazového poistenia, teda na nárok na úrazovú dávku. V zmysle § 172 ods. 2 zák.č. 461/2003 Z.z. v konaní vo veciach sociálneho poistenia, rozhoduje o právach a povinnostiach účastníkov právnych vzťahov tohto poistenia Sociálna poisťovňa.

Vzhľadom na uvedené v danej veci, v ktorej konanie začalo 21. apríla 2004, nebola daná právomoc súdov na rozhodnutie o vyššie označenom nároku. Prejednávanie veci súdmi bolo preto postihnuté vadou vyplývajúcou z ustanovenia § 237 písm.a/ O.s.p., t.j. nedostatkom právomoci súdov na rozhodnutie vo veci. Dovolací súd preto rozsudok odvolacieho súdu ako i rovnakou vadou postihnutý rozsudok súdu prvého stupňa zrušil a podľa § 243b ods. 3 O.s.p. konanie zastavil. Zároveň podľa § 243b ods. 3 O.s.p. rozhodol, že po právoplatnosti rozhodnutia vec bude postúpená Sociálnej poisťovni so sídlom v Bratislave, ul. 29. augusta č. 8, t.j. orgánu, do právomoci ktorého patrí rozhodovanie o uplatnenom nároku.

Okrem uvedeného nároku na jednorazové odškodnenie pozostalým uplatnili žalobkyne voči žalovaným aj nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch v súvislosti s následkami zásahu, do ich osobnosti (podľa § 11 – § 13 Občianskeho zákonníka). Súdny za zodpovednostný subjekt považovali žalovaného 1/; žalobu voči žalovanej 2/ súd prvého stupňa zamietol a odvolací súd v tejto časti rozsudok súdu prvého stupňa potvrdil. Pri riešení nastolenej dovolacej otázky, či žalovaný 1/ má právo, aby Sociálna poisťovňa uhradila za neho aj priznanú nemajetkovú ujmu ako nárok z občianskoprávnej zodpovednosti za zásah do osobnostných práv, vychádzal z ustanovenia § 44a ods. 2 zák.č. 274/1994 Z.z., v zmysle ktorého zamestnávateľ má právo, aby pri vzniku poistnej udalosti Sociálna poisťovňa zaň hradila „preukázané nároky na náhradu škody na zdravie“. Mal za to, že uvedenú nemajetkovú ujmu zmiernenú peňažným zadosťučinením nemožno stotožňovať s náhradou škody zo smrteľného pracovného úrazu.

Aj podľa názoru dovolacieho súdu treba dôsledne rozlišovať medzi nárokmi na náhradu škody vyplývajúcimi z pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú smrteľným pracovným úrazom (od 1. januára 2004 majúci povahu nárokov z úrazového poistenia za takto spôsobenú škodu) a nárokmi na peňažnú náhradu nemajetkovej ujmy vyplývajúcimi z občianskoprávnej zodpovednosti za neoprávnený zásah do osobnostných práv. Zákon č. 274/1994 Z.z. o Sociálnej poisťovni upravoval, okrem iného, aj právne vzťahy z poistenia zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania. Účastníkom právneho vzťahu z tohto poistenia bol na jednej strane zamestnávateľ a na druhej strane Sociálna poisťovňa. Zamestnanec, poškodený pracovným úrazom alebo chorobou z povolania, účastníkom tohto právneho vzťahu nebol, preto mu podľa uvedeného zákona žiaden priamy právny nárok na poskytnutie poistného plnenia voči Sociálnej poisťovni nemohol vzniknúť. V súvislosti s nárokom na náhradu nemajetkovej ujmy za zásah do osobnostných práv podľa ustanovení §§ 11 až 13 Občianskeho zákonníka preto pasívna legitímácia žalovanej 2/, vyvodzovaná z ustanovení §§ 44a ods. 2 a 44b ods. 1 zákona č. 274/1994 Z.z., neprichádzala do úvahy, a to tým viac, že takýto nárok ani nebol predmetom právnej úpravy poistenia v zmysle tohto zákona. Pretože povinnosť žalovanej 2/ poskytnúť náhradu nemajetkovej ujmy, uplatnenej pozostalými zamestnanca ako nárok z občianskoprávnej zodpovednosti za zásah do osobnostných práv, nemožno vyvodit' ani zo žiadneho iného predpisu, odvolací súd správne žalobu voči nej v tejto časti zamietol.

Vzhľadom na vyššie uvedené dovolací súd dovolanie žalobkýň 1/ až 3/ v tejto časti ako nedôvodné zamietol (§ 243b ods. 1 O.s.p.).

Účastníkom nepriznal náhradu trov dovolacieho konania vzhľadom na ich čiastočný úspech v konaní (§ 142 ods. 2 O.s.p. v spojení s § 243b ods. 5 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 25. februára 2009

JUDr. Eva Sakálová, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová

